

1. UVOD

Osnovni uslovi opstanka preduzeća se ostvaruju kroz njegov stalni rast i razvoj, pogotovo u uslovima sve naglašenije ograničenosti resursa i opasnosti od konkurencije. Za rast i uspješno poslovanje preduzeća, prije svega zainteresovani su vlasnik i menadžment ali isto tako i potencijalni investitori, kreditori, dobavljači, kupci, zaposlenici, država, javnost, berza i druge interesne skupine čije odluke utiču na poslovanje preduzeća. Zbog toga je poslovanjem preduzeća, njegovim rastom i razvojem, potrebno uspješno upravljati, a upravljanje se realizuje odlučivanjem.

Za odlučivanje, u svrhu upravljanja preduzećem, neophodna je odgovarajuća informacijska podloga, ponajprije zbog visokog stepena rizika i neizvjesnosti. Informacije u obliku finansijskih izvještaja kao i nefinansijske informacije, su nezaobilazan set informacija za potrebe poslovnog odlučivanja. Implementacijom poslovnih odluka u svakodnevni život preduzeća, dolazi do promjena u poslovanju a čiji rezultati se ponovo iskazuju u finansijskim izvještajima. Da bi se izbjegle pogrešne poslovne odluke, poslovno odlučivanje mora biti utemeljeno na realnim i objektivnim informacijama. Isticanjem realnosti i objektivnosti u razmatranje se uvodi problematika revizije, kao bitne pretpostavke uspješnog donošenja poslovnih odluka. Revizija finansijskih izvještaja usmjerena je na ispitivanje realnosti i objektivnosti finansijskih izvještaja čime se osigurava njihova pouzdanost. Revizija finansijskih izvještaja bez povezivanja sa upravljanjem i odlučivanjem jednostavno nije moguće, pa je neophodno problematiku računovodstva, revizije i upravljanja, razmatrati kao dijelove jedinstvene cjeline, jer jedino se tako može opravdati potreba za revizijom.

U razvijenim zemljama postojanje institucije stručne i nezavisne revizije, jedna je od vrlo značajnih pretpostavki normalnog poslovanja preduzeća. Revidiranje u smislu ispitivanja i provjeravanja, ne treba shvatiti kao izraz velikog nepovjerenja prema različitim poslovnim subjektima, već kao jedan sasvim normalan i uobičajen proces koji u uslovima tržišnog poslovanja ima vrlo veliku ulogu. U svrhu cjelovitog razmatranja problematike revizije, potrebno je ukazati i na ulogu interne revizije koja, uz reviziju finansijskih izvještaja (eksternu reviziju), predstavlja najznačajniji segment revizorske djelatnosti. Uporedo sa rastom i razvojem preduzeća, i promjenama u okruženju, razvija se i interna revizija. S vremenom se interna revizija razvila u visokostručnu savjetodavnu funkciju menadžmenta, čije se područje rada intenzivno razvija i širi od ocjene računovodstvenih izvještaja sve do provjere i ocjene efikasnosti, efektivnosti i ekonomičnosti cjelokupnog poslovnog procesa „3E's“.¹ S obzirom na današnje okruženje, koje obilježava recesija i visok stepen nesigurnosti u poslovanju, postavlja se potreba za adekvatnim ustrojem preduzeća kao i cjelokupnog javnog sektora koji su izloženi velikom broju rizika. Da bi u takvom okruženju, preduzeća osigurala rast i razvoj, opstanak na tržištu te sigurnu budućnost, neophodna je uspostava kvalitetnog procesa upravljanja rizicima. Budući da je to vrlo složen i komplikovan proces, od menadžmenta preduzeća zahtijeva se prije svega stručnost. Iz tog je razloga u današnjim savremenim uslovima poslovanja, interna revizija postala značajan instrument poslovnog odlučivanja, organizovana unutar preduzeća kao podrška i pomoć menadžmentu, a usmjerena na ispitivanje i ocjenu cjelokupnog poslovanja preduzeća.

Nadalje, velika briga današnjeg društva jest suočavanje preduzeća s povećanjem nezakonitosti i nepravilnosti u prikazivanju podataka o poslovanju, utajom poreza, pranjem novca, greškama i prevarama i različitim nedopuštenim radnjama oko ulaganja u vrijednosne papire preduzeća. Paralelno s razvojem okvira za upravljanje osnovnim rizicima u preduzeću,

¹ U literaturi se obično ciljevi interne revizije označavaju oznakom „3E's“ što se odnosi na ekonomičnost (economy), efikasnost (efficiency) i efektivnost (effectiveness) poslovanja.

javlja se novi rizici kojima se sve teže upravlja, a ujedno imaju vrlo snažan uticaj na poslovanje. Ovim se radom, nastoji opširnije prikazati i definisati interna revizija kao i uloga internih revizora u otkrivanju i sprečavanju grešaka i prevara u poslovanju preduzeća, jer je neupitno da su prevare, zloupotrebe i gubici postali globalni fenomen.

1.1 Predmet istraživanja

Predmet ovog diplomskog rada obuhvata istraživanje i utvrđivanje uloge revizije u otkrivanju grešaka i prevara, kao i odgovornosti menadžmenta i interne revizije u otkrivanju i sprečavanju grešaka i prevara, te utvrđivanje mogućih mjera za povećanje efektivnosti revizora u otkrivanju grešaka i prevara.

1.2 Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja ovog rada je da utvrdi odgovornost revizora za otkrivanje grešaka i prevara i ustanovi moguće mjere za sprečavanje i otkrivanje prevara, sa posebnim osvrtom na forenzičke revizije.

1.3. Hipoteza rada

Rad je koncipiran na postavkama sljedeće dvije hipoteze:
Pouzdan sistem internih kontrola doprinosi zaštiti protiv grešaka, prevara i drugih nezakonitih postupaka.
Učešće interne revizije u procesu upravljanja rizicima doprinosi poboljšanju internog kontrolnog sistema, a time i sprečavanju nastanka grešaka i prevara.

1.4. Korištena metoda

Pri istraživanju i formulisanju rezultata istraživanja u ovome radu, korištene su različite metode kako bi zadovoljili osnovne metodološke zahtjeve: objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost. U određenoj kombinaciji korištene su sljedeće znanstvene metode: metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije, metoda klasifikacije te metoda komparacije.

Sekundarnim istraživanjem analizirana su dosadašnja saznanja o problematici sprečavanja i otkrivanja prevara:

- Domaća i strana stručna literatura
- Relevantni zakoni i regulativa

1.5. Struktura rada

U prvom dijelu rada prikazani su predmet istraživanja, postavljena je hipoteza rada i obrazloženi ciljevi i metode istraživanja.

U drugom dijelu rada analizira se značaj internih kontrola i važnost uspostave sistema internih kontrola, kao jedno od glavnih poluga u sprečavanju grešaka i prevara. U trećem dijelu akcentat je na ulozi i značaju interne revizije, zakonskoj regulativi i standardima interne revizije te planiranje revizije na bazi rizika. U ovom dijelu je također naglašen značaj upravljanja rizicima i analiza rizika u procesu planiranja interne revizije.

U četvrtom dijelu rada analizira se pojam prevare i drugih nezakonitih radnji. Obrađuju se karakteristike, vrste i uslovi koji dovode do prevarnih radnji. Također su prikazane metode za otkrivanje i prepoznavanje prevara, te uloge i odgovornosti za suzbijanje i prevenciju prevara.

U petom dijelu naglašena je i uloga forenzičke revizije kao nove stručne i naučne discipline i grane revizije koja sve više dolazi do izražaja.

U šestom dijelu su zaključna razmatranja i literatura.

2. INTERNA KONTROLA

2.1. Pojam ciljevi i značaj internih kontrola

Internu kontrolu čine metode i postupci ugrađeni u organizaciju preduzeća, a usvojeni od strane menadžmenta, kako bi osigurali nesmetano odvijanje svih poslovnih funkcija preduzeća.²

Interna kontrola je proces, koji oblikuje uprava preduzeća, viši menadžment i osoblje sa svrhom sticanja razumnog uvjerenja o ostvarenju slijedećih ciljeva:

1. pouzdanost finansijskog izvještavanja,
2. usklađenost poslovanja sa zakonima i ostalom regulativom
3. efektivnost i efikasnost poslovnih operacija i
4. zaštita imovine

Interna kontrola nije samoj sebi svrha, već je usmjerena postizanju nekih ciljeva. Ciljeve interne kontrole moguće je podijeliti na operativne ciljeve, informacijske ciljeve te ciljeve usklađenosti.

Operativni ciljevi se odnose na efektivnost i efikasnost poslovanja preduzeća, što znači da preduzeće mora imati takav sistem internih kontrola koji će omogućiti kvalitetno upravljanje i ostvarivanje operativnih ciljeva poslovanja.

Informacijski ciljevi odnose se na pripremu ažurnih, pouzdanih i relevantnih izvještaja koji se koriste kao informacijska podloga za poslovno odlučivanje.

Ciljevi usklađenosti se odnose na to, da sistem internih kontrola mora osigurati usklađenost cjelokupnog poslovanja sa propisima, odlukama i ostalim internim politikama i procedurama preduzeća.

Interna kontrola je „oblik nadzora nad tekućim poslovanjem preduzeća i ima zadatak utvrditi da li se u poslovanju postupa u skladu sa postavljenim kriterijima pravilnosti. U tom smislu kontrola je preventivna.“³

2 Chambers, A.D., Selim, G.M., Vinten, G., (1993.), *Internal Auditing*, Pitman Publishing, London, str.50.

3 Kovačević, R., (1987), *Kontrola i revizija poslovanja*, Informator, Zagreb, str. 8. i 9.